

GOALS AND OBJECTIVES OF THE INTERNAL AUDIT OF COMMERCIAL BANKS IN THE CONDITIONS OF MODERNIZATION OF THE ECONOMY

Ismailov Azizbek Madaminovich

Independent researcher

Annotation: Uzbekistan, like other CIS countries, switched from a totalitarian system to a market economy system. By the end of the 90s, the market economy had passed into the conditions of liberalization, and this stage is still being implemented. In it, for the decision and development of legal civil society, auditors perform the tasks of approval in appropriate places and evaluate the results of economic management, including banking. The experience of reforms shows that auditors can and will be able to promote the construction of a legal civil society in Uzbekistan.

Keywords: accounting, banking, auditor.

ИҚТИСОДИЁТНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ ШАРОИТИДА ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ИЧКИ АУДИТИНИНГ МАҚСАД ВА ВАЗИФАЛАРИ

Исмаилов Азизбек Мадаминович

Мустақил изланувчи

Аннотация: Ўзбекистон бошқа МДХ давлатлари сингари тоталитар тузумдан бозор иқтисодиёти тузумига ўтди. 90-йилларнинг охирига келиб бозор иқтисодиётини эркинлаштириш шароитига ўтиб олди ва ҳозирда ҳам шу босқич амалга оширилмоқда. Унда ҳуқуқий фуқаролик жамияти қарор топиши ва ривожланиши учун аудиторлар ўринли жойларда тасдиқлаш вазифаларини бажариб, ҳўжалик юритиш натижаларини, шу жумладан банк фаолиятини баҳоламоқдалар. Аудиторлар Ўзбекистонда ҳуқуқий фуқаролик жамиятини қуришга қўмаклашиши мумкинлигини ва қўмаклаша олишларини ислохотлар тажрибаси кўрсатиб турибди.

Калит сўзлар: бухгалтерия ҳисоби, банк фаолияти, Аудитор.

Нафақат ҳозирги иқтисодиётни модернизациялаш шароитида, балки умуман барча шароитларда аудиторлар банк тизимининг кузатувчиси сифатида ахборот хатарини камайтириши зарур. Бу вазифани бажариш текшириш натижаларига ва аудиторнинг профессионал мулоҳаза юритиш қобилиятига асосланган. Бу вазифани бажариш текширилаётган банк фаолияти (шу жумладан бухгалтерия ҳисоби ва йиллик молиявий натижалари) муайян мезонларга мувофиқлиги ёки мувофиқ эмаслиги ҳақида аудитор ўз фикрини билдириши билан ўз ниҳоясига етади. Буни қуйидаги чизмада кўришимиз мумкин: Кенгайтирилган дастурда амалга ошириладиган банк аудити жуда мураккаблиги сабабли одатда назорат-тафтиш тадбирларини мутахассислар гуруҳи бажариши керак, мутахассисларнинг ҳар бири банк соҳасида чуқур билимга эга бўлиши керак.

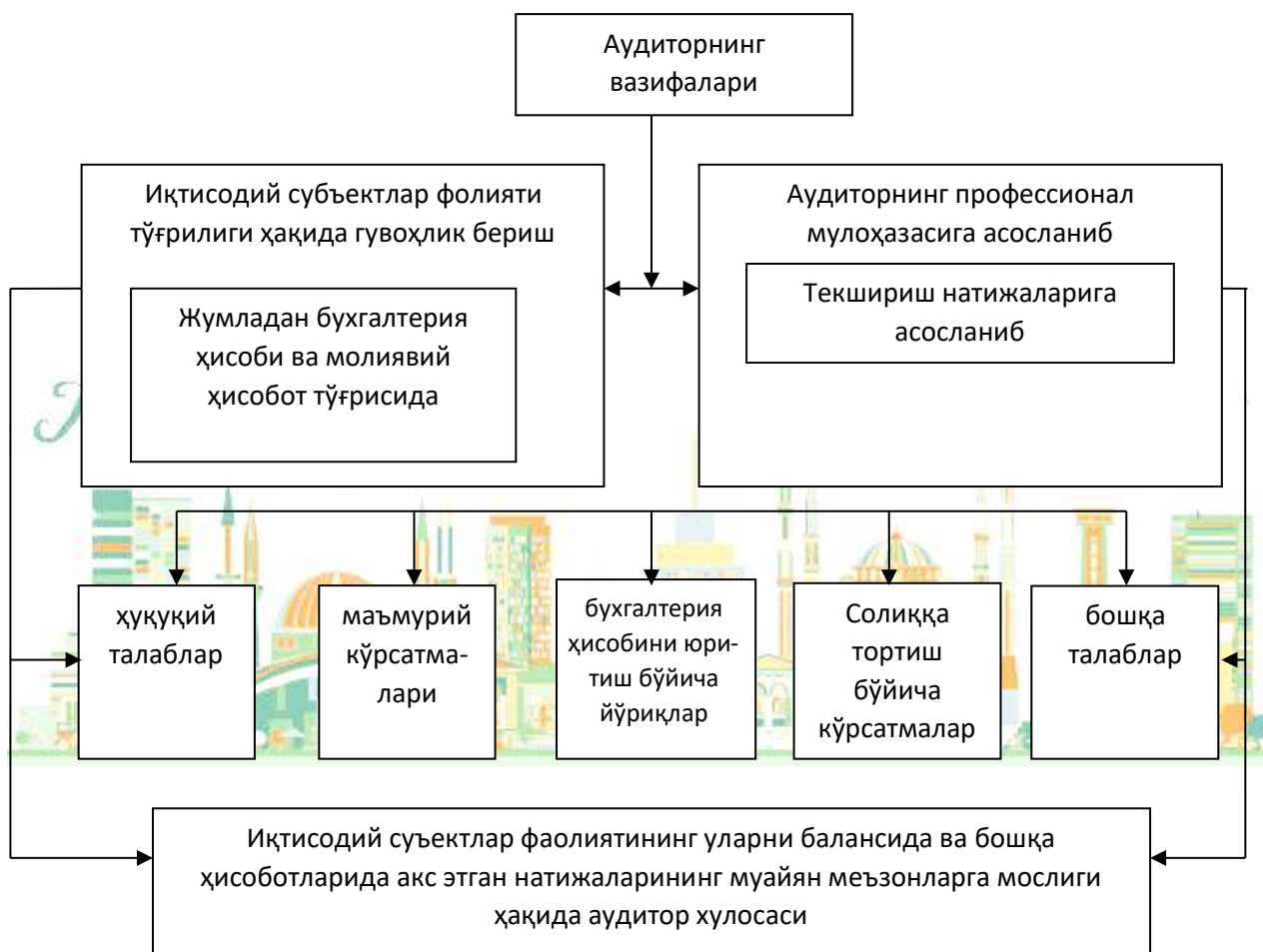
Масалан, банк аудитида банк соҳасини чуқур биладиган банк бухгалтери, кредит бўлими ходими ва ҳоказолар ёки бошқа соҳани аудитдан ўтказганда, ўша соҳа мутахассисларидан фойдаланиш мумкин.

Умуман аудитни ташкил этишнинг бундай шакли назорат самарадорлиги ва сифатини оширади, уни ўтказиш муддатини камайтиради, демак кўрсатиладиган хизматга кетадиган харажатини камайтиради.

1-чизма

Аудиторнинг далолат бериш вазифалари¹

Бу вазифани бажариш учун аудитордан кенг профессионал ва ҳатто интеллектуал дунёқараш, юксак ахлоқий фазилат ва назорат ишининг маълум кўникмалари талаб қилинади.

Банк аудитининг муҳим вазифаларидан яна бири, ички банк сферасида одил рақобатни ташкил этишдан иборат. Бу кейинчалик кўпгина салбий оқибатларни олдини олади.

Аудиторлар хизматига одатда банк маъмурияти буюртма беради, аммо бу вазифанинг фойдаланувчилари жуда кўп. Масалан, бирорта банк фаолиятида бирор бир нуқсонлар юзага

¹ З.Т.Маматов "Аудит: муаммолар ва ривожлантириш истиқболлари" – Тошкент. ТМИ, 2004 й.

келиши, тўлов қобилиятининг пасайиши ёки шунга ўхшаш бошқа сабабларга кўра унинг ишончини йўқотиши ҳолларида аудит ўтказилаётган ўша банк бухгалтерия ҳисоботидан кенг доирадаги фойдаланувчилар (жумладан, учинчи шахслар (аудитор билан шартнома тузмаган бўлса ҳам)) аудиторларнинг далолат бериш хизматига зўр қизиқиш билдирадилар.

2-чизма

Аудит ўтказилаётган банк билан акциядорлар ва бошқа фойдаланувчиларнинг муносабатлари тизимида аудиторнинг

далолат бериш вазифаси.²

Аудит банк фаолиятини таҳлил қилиш, шунингдек, уни молиявий жиҳатдан соғломлаштиришга доир вазифалар билан кўшилиб кетади. Аудиторларнинг барча хизматлари пул эвазига бажарилади, лекин бу банкларга ҳам, уларнинг молиявий аҳволига қизиқиб турувчи “Учинчи шахслар (мижозлари ва бошқалар)” учун ҳам фойдалидар.

Шу сабабли аудитнинг ташкилий-юридик ва иқтисодий асосларини ишлаб чиқиш ва уларни аудиторлик хулосаларидан фойдаланувчиларнинг кутишларидаги объектив тафовутларни ҳисобга олиб такомиллаштириш лозим. Шунингдек, текшириладиган банк тизимининг маъмурияти аудиторлар олдига эҳтимол тутилган суистеъмоллик, ноқонунийлик ва нотўғри фаолият юритиш фактларини ва уларнинг оқибатларини аниқлаш вазифасини кўйиши лозим.

Банкда амалга оширилаётган операцияларни балансда тўғри акс эттирилишини таъминлаш, бухгалтерия ҳисобини тўғри йўлга қўйишда, умуман банк фаолиятини самарали ишлашида ички аудит хизматининг роли муҳимдир. Шу боис ҳам барча тижорат банкларида ички аудит хизмати бевосита банк Кенгашига буйсундирилган ва банкнинг мустақил мақомга

² З.Т.Маматов “Аудит: муаммолар ва ривожлантириш истиқболлари” – Тошкент. ТМИ, 2004 й.

эга бўлган хизматиدير.

Ички аудит хизматининг асосий мақсади тижорат банкларининг кенгаши ва бошқарувига банк фаолиятдан келиб чиққан ҳолда унинг мақсадига эришишда кўмак беришдан иборат. Ички аудит хизмати ўзининг бундай мақсадига эришиши учун банк Кенгашини ўтказилган ички аудит натижалари асосида банкдаги реал аҳвол ва ички назоратнинг самарадорлигига доир тўғри ва объектив маълумотлар билан таъминлаш, ички аудит тизими ва ички аудит ўтказиш бўйича қабул қилинган процедураларни самарадорлигини таҳлил қилиш ва баҳолаш, банк фаолияти мақсадларига эришиш учун маъмурий ва операцион процедураларнинг самарадорлигини тавсифлаш, рискларни бошқариш процедуралари ва рискларни баҳолаш методларининг қўлланиши ва самарадорлигини тавсифлаш, молиявий ахборот тизимлари, шу жумладан элетрон ахборот тизими ва электрон банк хизматларини тавсифлаш, бухгалтерия ҳисоблари ва молиявий ҳисоботларнинг ишончилигини тавсифлаш, банк капитали рискларини баҳолаш билан боғлиқ бўлган капитални баҳолаш тизимини тавсифлаш, банк фаолиятининг амалдаги қонунчилик ва Марказий банк меъёрий ҳужжатларига мувофиқлигини баҳолаш, мунтазам ҳисоботларнинг тўлиқлиги, ишончилиги ва ўз вақтида тақдим этилишини текшириш, бухгалтерия китоблари ва молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги ва ишончилигини ўрганиш, банк Кенгаши сўровига кўра махсус текширувлар ўтказиш ёки ўтказишда ёрдам бериш каби функцияларни бажариши лозим.

Ankara

Адабиётлар рўйхати:

1. З.Т.Маматов "Аудит: муаммолар ва ривожлантириш истикболлари" – Тошкент. ТМИ, 2004 й.
2. "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-677-sonli qonuni
3. "Moliyaviy hisobotlar auditini rejalashtirish" nomli 300-sonli auditning xalqaro standarti
4. "Audit and Assurance", F8 textbook 2022
5. K. Ahmadjonov, I. Yakubov. Audit asoslari fanidan darslik. "Iqtisod-moliya" nashriyoti. 2010-yil
6. N.Sanayev, R.Narziyev. Audit fani darslik. "Sharq" nashriyoti-matbaa ijodiy uyi. 2001-yil